

સફળ વાર્તા:**નાનો નુસખો મોટો લાભ**

સરદાર સરોવર યોજનાનો મોટાભાગનો પિયત વિસ્તાર સૂકો અને અર્ધ સૂકો છે. પિયત માટે પાણીની હંમેશા ઘટ રહેવાની હોય, ઓછા પાણીએ વધુ વિસ્તારને કેમ પિયત હેઠળ આવરી લેવો તેનું ચિંતન સરદાર સરોવર નર્મદા નિગમનું કૃષિ એકમ સતત કરે છે. જોગાનુજોગ નિગમના મદદનીશ ઈજનેર શ્રી બી. જે. પટેલ આવા એક ચિંતનમાં ઉપસ્થિત હતા. મોજે પ્રેમનગર (બોરૂ) તા. માણસા, . ગાંધીનગર ખાતે ૩૦ વર્ષથી શિયાળુ બટાકાની ખેતી કરતા તેમના ભાઈઓ શ્રી દશરથભાઈ, શ્રી ઘનશ્યામભાઈ તથા શ્રી કાન્તિભાઈએ અપનાવેલ **બંબી પધ્ધતિ** ના નામે પાણીની બચત કરતી પિયત આપવાની પધ્ધતિની વાત તેઓએ કરી. તુરંત સ્થળ મુલાકાત લેવાનું નક્કી થયું.

તારીખ ૧૨/૧/૨૦૧૦ ના રોજ રૂબરૂ પહોંચતાંની સાથે શ્રી દશરથભાઈના પિતાશ્રી (ઉંમર-૯૩ વર્ષ)

તેમના બે ભાઈઓ અને તેમના પુત્રોએ ઉષ્માભર્યો આવકાર આપ્યો. સરસ મજાનું ફાર્મ-હાઉસ , સુંદર બેઠક વ્યવસ્થામાં ચા-નાસ્તો લેતા પરિચય કેળવ્યો અને ખેતીના તેમના અનુભવોની વિગતે ચર્ચા કરી.

૨૫ વિઘા જમીન પેકીમાંથી ૨૦ વીઘામાં બટાટાનું વાવેતર તથા બાકીનામાં રજકો અને ધાન્ય પાકો, ૬૦ હોર્સપાવરના કનેક્શન સાથે ૫૫૦ ફૂટ ઉંડાઈનો ટ્યુબવેલ, પશુઓ બાંધવાનો શેડ, ઘાંસચારો અને કૃષિ પેદાશને સાચવવાનો સ્ટોર, નેટ હાઉસ સ્ટ્રક્ચર, છાણીયું ખાતર બનાવવાનો ખાડો, ટ્રેક્ટર અને તેનાથી ચાલતા અઘતન ઓજારો જેવા કે રોટાવેટર, બંડ ફોર્મર, એમ.બી. પ્લાઉ, પોટેટો ડીગર, પોટેટો પ્લાન્ટર, બ્લેડ હેરો, કલ્ટીવેટર, થ્રેસર અને સુધારેલ અન્ય ખેત ઓજારો જોયાં. સુવ્યવસ્થિત ખેતી સાથેનો સારો પાક જોઈને મુલાકાત લેનાર કૃષિ એકમના સભ્યો પ્રભાવિત થયા અને વિશેષ આનંદ તો એ જાણીને થયો કે ૧૭ ભેંસોની નિભાવણી માટે કુલ જમીનના ૨૦ ટકા જમીન ઘાસચારા માટે ફાળવી પશુપાલનનો પૂરક વ્યવસ્થાય શ્રી દશરથભાઈ વધુ ઉપજ મેળવવા માટે જરૂરી એવું છાણીયું ખાતર બનાવવા કરે છે.

બટાટાની ખેતીમાં ઉતારો સારો મળતો રહે તે સારૂ દર વર્ષે બીયારણ તેઓ સ્થાનિકને બદલે જલંધર(પંજાબ)થી મંગાવે છે. તેઓશ્રીએ બે દાયકા પહેલા વાવેતર કરવાનું પોટેટો પ્લાન્ટર જાતે સ્થાનિક કારીગરની મદદથી બનાવેલું. તાજેતરમાં અઘતન પોટેટો પ્લાન્ટર વસાવેલ છે. શ્રી દશરથભાઈ ૩૦ થી ૩૫ ટન પ્રતિ હેક્ટર જેટલું ઉચુ ઉત્પાદન તો મેળવે છે સાથે સાથે બજારભાવ પણ ઉચા મેળવે છે. આમ કરવા સારૂ તેઓ જલંધર (પંજાબ), કલકતા (બંગાળ), મદ્રાસ (તામીલનાડુ) જેવા મોટા શહેરોના બટાટાના માર્કેટના ચોકકસ વેપારીઓ સાથે વખતો-વખતની પાક ઉત્પાદન સ્થિતિ અને ભાવનો ઉતાર ચઢાવ જાણવા સમયાન્તરે ટેલીફોનથી

સંપર્કમાં રહે છે. એટલું જ નહીં તેઓએ પોતાની ઉપજનું ગ્રેડીંગ કરી માર્કેટમાં સારા ભાવ હોય ત્યારે વેચાણ કરી શકાય તે સારૂ સાચવણી કરવા અન્ય ખેડૂતોનો સહયોગ લઈ, લગભગ રૂ. ૩.૫૦ કરોડના ખર્ચે છ હજાર મેટ્રિક ટનની ક્ષમતાવાળું કોલ્ડસ્ટોરેજ પણ બનાવેલ છે.

ભૂગર્ભ-જળના તળ ઊંડા જવાથી પાણી ઘટતા સને ૨૦૦૮-૦૯ના વર્ષ દરમ્યાન શ્રી દશરથભાઈએ ૩ વિધા વિસ્તારમાં એક ચાસમાં પાણી આપવું અને એક ચાસમાં પાણી ન

આપવાની પદ્ધતિ નક્કી કરી. સામાન્ય પદ્ધતિમાં ચાર ચાસનો ક્યારો બનાવી પિયત આપતાં. પરંતુ એકાંતરે ચાસમાં પિયત આપવાનું હોવાથી નાકા વાળવાની, મુશ્કેલી ઉભી થતાં તેઓએ ૮૦ સે.મી. લંબાઈનો ૪૦ મી.મી. વ્યાસના પીવીસી પાઈપના ટુકડાઓની મુખ્ય નીકમાં ગોઠવણ કરી. જેને તેઓ **બંબી** કહે છે. સાથે સાથે વધુ ચાસમાં એક સાથે પાણી વહેવડાવવાથી નિયત માત્રામાં અને એક સરખું પિયત અપાતુ હોવાનું તેમને જણાતાં પાઈપની સંખ્યા વધ-ઘટ કરી વારાફરતી અખતરા કરીને એક સાથે ૧૫ ચાસમાં પાણી વહેવડાવવાની પદ્ધતિ

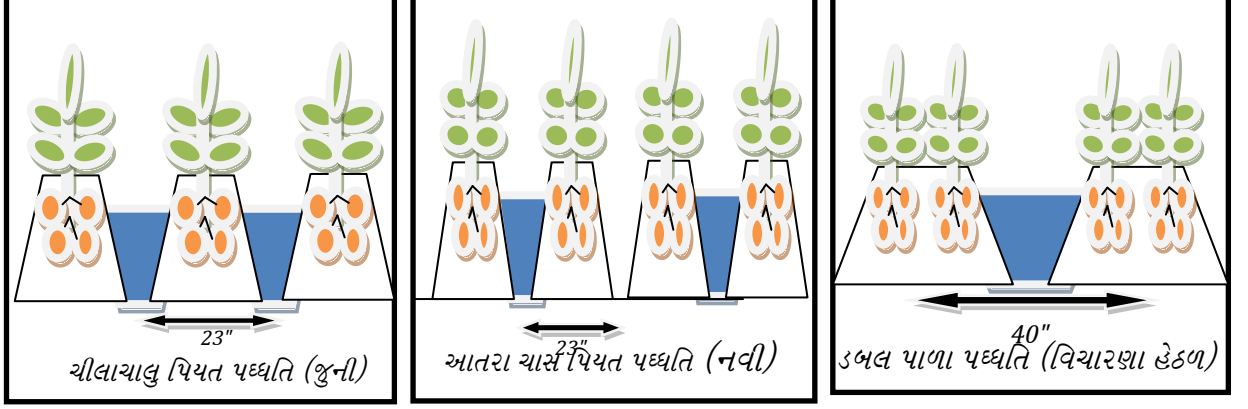

તેમને યોગ્ય જણાઈ. આમ કરવાથી તેમને લાભ જણાયો.

બંબી પદ્ધતિ

વર્ષ ૨૦૦૯-૧૦ માં પોતાના ૨૦ વીધા જમીનમાં બટેટાના વાવેતરમાં તેઓ બંબી પદ્ધતિ થી પિયત કરે છે. આમ કરવાથી ગત વર્ષ દરમ્યાન જે પાણીની ઘટ પડતી હતી તેના બદલે ચાલુ વર્ષમાં અઠવાડિયાનો એક દિવસ તેઓ તેમનું વધતુ પાણી બીજા ખેડૂતને આપી શકે છે. શ્રી દશરથભાઈ ના જણાવ્યા મુજબ આશરે ૨૫ ટકા પાણીની બચત સાથે સાથે પાણીના ધોરીયામાં જમીનનું રોકાણ પણ ઘટે છે. એટલુ જ નહિ પ્રમાણસર પાણી મળવાથી ૧૦ ટકા વૃદ્ધિ સાથે ઉત્પાદન ગુણવત્તા સારી જળવાઈ રહેતા આશરે ૧૫ ટકા જેટલા વધુ ભાવ અને મજૂરીમાં બચાવ થતો હોવાના લાભ તેમને જણાયા. ભલે વધતા કે ઓછા પ્રમાણમાં પરન્તુ આ લાભ થતા હશે તેવું અમોને પણ પ્રત્યક્ષ જોતાં જણાયું. તેઓએ વિકસાવેલ નાની એવી આ આવડત ખરેખર દાદ માંગી લે તેવી છે.

નાનો નુસખો અને મોટા લાભ તે આને કહેવાય.

આટલું કર્યા પછી શ્રી દશરથભાઈના પ્રયત્નો ચાલુ રહેવાના હોય તેવો તેમની વાતમાં રણકો હતો. બટાકાની એક હારને પાળો ચઢાવવાને બદલે બે હારની બેડ કરવાથી અને, તે બે હાર વચ્ચેનું અંતર ઘટાડી એકમ વિસ્તારમાં છોડની સંખ્યા જળવાશે અને સાથે સાથે પિયતનું પાણી પણ વધુ બચશે તેવી તેમની ધારણા છે તેનો અખતરો કરવાના છે. કાર્યવાહક સંચાલકશ્રી (કૃષિ), સ.સ.ન.નિ.લી., એ માર્ગદર્શન આપતાં જણાવ્યું કે, દરેક છોડને પુરતો સૂર્યપ્રકાશ મળે તેટલું અંતર અને છોડના મૂળ પ્રદેશની માટીમાં પુરતી હવાનું પ્રમાણ જળવાઈ રહે તેટલું જ પિયત આપવાથી મહત્તમ લાભ થઈ શકે. શ્રી દશરથભાઈએ વાતનો સ્વીકાર કરી બે હારની બેડ નું અંતર ૩૬ ઈંચ રાખવાના હતા તેને બદલે ૪૦ ઈંચ રાખવાનું નક્કી કર્યું. સાથે સાથે તેમને જમીનના કયા કયા ટેસ્ટ કરાવવા અને તેના આધારે ચાસની લંબાઈ કેટલી રાખવી તેની ગણતરી કરી આપવાની ખાત્રી પણ વાતચીતમાં મેળવી લીધી.

સરદાર સરોવર યોજનાના પિયત વિસ્તારના બટાકાની ખેતી કરતા વધુમાં વધુ ખેડૂતો આ જાણે અને અપનાવે તો તે તેમને મોટો લાભ થાય.

સંપર્ક

સરદાર સરોવર નર્મદા નિગમ લિ.

(ગુજરાત સરકારનું સંપૂર્ણ માલિકીનું સાહસ)

કૃષિ વિંગ, કાર્યવાહક સંચાલક (કૃષિ)

૧૨/૩ – સરદાર ભવન, સચિવાલય,

ગાંધીનગર – ૩૮૨ ૦૧૦

ફેક્સ નં. ૦૭૯ – ૨૩૨ ૨૩૦૫૬

ઈ મેઈલ : ed.cd.ssnl@gmail.com

